

TIMO SOIKKANEN

Kun poliittinen historia politisoituu – tapaus Lasse Lehtinen

Suomen lähihistoriaa koskeva keskustelu on ollut erittäin vilkasta 1990-luvun alusta lähtien. Viime vuosina kiinnostus on kuitenkin ollut laantumaan päin. Debatti leimahti jälleen ilmielikkiin tänä syksynä, kun toimittaja- ja poliitikkotaustainen Lasse Lehtinen tunkeutui tutkijoiden pyhimille alueille. Vastaväittäjänä ja palomiehenä toiminut professori Timo Soikkanen arvioi käytyä debattia, väitöskirjaa ja väittelyinstituution toimivuutta.

■ Tuskinpa mikään väitöskirja on herättänyt yhtä paljon keskustelua ja vastustusta kuin Lasse Lehtisen teos Sdp:n ja Kekkonen-suhteista. Keskustelupuheenvuoroja on kertynyt pitkälle kolmatta sataa. Mukana on monia professoreita ja poliitikkoja pääministeriä myöten. Viimeisenä vaiheena on eduskuntakysely. Aikamoinen saavutus yhdelle väitöskirjalle.¹

Keskustelun aloitti Lasse Lehtinen itse väitöskirjassaan käsittelemällä varsin suorasukaisesti erityisesti Juhani Suomea. Ulkoministeriön nettisivulla Suomi totesi Lehtisen väitöskirjan pelkäksi nollaksi ja katsoi sen nousevan korkeintaan proseminaaritasolle. Lehtinen sai arvovaltaista tukea pääministeri Lipposelta, joka katsoi puoles-

taan Suomen tehneen ”lähtökohdiltaan syvän kaunaisesti sosialidemokraattisiin henkilöihin suuntautuvaa Kekkos-tutkimusta”. Suomen antama kuva oli pääministerin mukaan ”todella väärä”. Suomi vaati pääministeriltä anteeksipyyntöä.

Max Jakobson totesi Lehtisen väitöskirjan olevan politiikasta kiinnostuneille ”lukuelämys”. Seppo Hentilä ja Jukka Tarkka käsitelivät laajasti ja kriittisesti Lehtisen väitteitä. Hentilän mukaan Lehtisen tulkinna Kekkosesta oli ”yksioikoinen” eikä Lehtinen ollut tarkistanut kaikkien tarinoidensa todenperäisyyttä. Hentilä työnsi – kuten oikein onkin – työn lopullisen arvioinnin akateemisena opinnäytteenä vastaväittäjälle. Tarkan tuomio liikkui arvoasteikon alimmalla tasolla.

Jyrkintä linjaa edusti historian dosentti Lasse Kangas, jonka mukaan Lehtisen tutkimustulokset eivät olleet perinteistä historian tutkimusta eivätkä kestäneet lähdekriittistä tarkastelua. Kangas totesi Lehtisen väitöskirjan historialliseksi: se muutti Suomen historian väitöskirjojen kriteerejä. Professori J. P. Roos tiesi puolestaan väitöskirjojen hyväksymiskriteerien romahtaneen jo aikaisemmin yliopistojen tulosvastuujärjestelmän vuoksi. Lehtisen tapaus oli vain ”erityisen törkeä” esimerkki. Roos vertasi sitä Utele-ajatukseen (Universaali teoria elämän energioista maassa), joka oli herättänyt hälyä Oulun yliopistossa – kummassakin kun oli Roosin mukaan kyse ”spekulatiivisista väitteistä”. ”Kukaan itseään kunnioittava professori” ei olisi aikaisemmin hyväksynyt edes Lehtisen väitöskirjan ”idea”.

Sosiologian professori saattoi siis todistaa, että Suomen pitkäaikaisimman presi-

dentin suhde maan tärkeimpään puolueeseen oli ”idea”, jota kukaan itseään kunnioittava professori ei olisi hyväksynyt. Toisessa yhteydessä Roos tunnusti että oli tuskin lukenut teosta; hän luotti Suomen ja Kankaan arvioihin.

Vastaväittäjänä saatoin vain hämmästelä keskustelun etääntymistä yhä kauemmas aiheesta. Siinä missä Suomen, Hentilän ja Tarkan jyrkätkin puheenvuorot perustuivat vielä pitkälle konkreettisiin argumentteihin, myöhemmät puheenvuorot perustuivat yhä selkeämmin ei-tieteellisiin argumentteihin. Lehtiselle laskettiin synniksi mm. se, että hänellä oli nimissään firma. Puheenvuorot eivät myöskään tuoneet varteenotettavaa uutta siihen, mitä esitarkastajat ja vastaväittäjä olivat jo esittäneet. Ainoastaan varmuusaste tuntui lisääntyneen. Eduskunnassa saammekin varmaan kuulla lopullisen totuuden!

Toinen piirre oli keskustelun politisoituminen ja puoluepolitisoituminen. Yleisenä havaintona voi todeta, että ne puheenvuorojen käyttäjät, joilla on vanhoja kytkentöjä maalaisliitto/keskustaan tai vasemmistososialidemokraateista vasempaan aina taitolaisuuteen asti, ovat tuominneet väitöskirjan. Ne taas, joilla on vanhoja kontakteja oikeistososiaalidemokraatteihin ja kokoomukseen ovat olleet ymmärtäväisempiä. Eräänlaisena saranana näyttää toimivan vuosikymmeniä vanha Sdp:n hajaannuksen jakoviiva ja käänös. Toki poikkeuksiakin oli.

Keskustelun lähtökohdista ja syistä

Mitkä tekijät sitten aiheuttivat jyrkät mielipiteet ja mistä Lehtisen väitöskirjassa on viime kädessä kyse?

”Kukin aika kirjoittaa oman historiansa!” on vanha totuus, joka pätee myös Lehtisen tapauksessa. Kyse on historian tutkimukselle tyypillisestä tavasta nähdä ja kirjoittaa menneisyyttä omasta ajastaan käsin.

Siinä missä asevelisocialismi ja tannerilaisuus vielä 80-luvulla nähtiin jäärapäisyytenä ja Sorsan linja järkevänä yhteistyölinjana, voidaan 2000-luvun alun näkökulmasta tulkita asevelisocialismi ja tannerilaisuus itsenäisyyden ja suvereenisuuden puolustamisena ja Sorsan politiikka taipumise-

na suomettumiseen. Lähihistorian tutkimuksissa on tietystä mielessä aina kyse tulkinnoista. Se, että uudet tulkinnat ärsyttävät ja nostattavat vastustusta, on luonnollista! Mitä enemmän uudet tulkinnat haastavat tämän päivän toimijoita, sitä jyrkempää on vastustus.

Toinen keskustelua synnyttänyt tekijä on Lehtisen tapa tietoisesti ärsyttää: onhan teos jo omistettu niille, jotka äänestivät Fagerholmia vuonna 1956. Kansanomaisesti sanoen Lehtinen ”kaivoi verta nenästään”. Sama pätee hänen näkökulman valintaansa. Lehtinen painottaa hyvin voimakkaasti olevansa hävinneen asialla ja tähän asti laiminlyödyn näkökulman edustaja:

Historian silmissä hävinnyttä osapuolta, etenkin tannerilaisia sosialidemokraatteja, on lähihistorian tutkimuksessa käsitelty kuin potilaskertomuksen kiusallista tulehdusta, joka onnistuttiin karvailla lääkkeillä kukistamaan ennen kuin tauti ehti tehdä pahempaa vahinkoa.

Vähän myöhemmin hän toteaa avoimesti:

Lähtökohtani on tarkoituksellinen siitä edellä mainitusta syystä, että ’virallisessa’ historiankirjoituksessa sosialidemokraatit on saatu näyttämään ...

Lähellä onkin ajatus, että koska Lehtisen tulkinnan mukaan oikeistososiaalidemokraatteja on sorrettu menneisyydessä, se antaa oikeuden nyt kirjoittaa tarkoituksenmukaista tekstiä! Välillä tuntuu, että Lehtinen nousee suorastaan ”kostona Kullervon”. Voi kysyä olisikohan sittenkin tiedemies-Lehtinen puhutellut lukijaa objektiivisuudessaan paremmin kuin ”Kullervo” Lehtinen?

Kolmas epäilemättä ärtymystä herättänyt tekijä on Lehtisen lähdekritiikkiin liittyvät ajatukset ja käytännön toteutus:

Aktiivivuoteni politiikassa ja senkin jälkeen jatkunut politiikan barrastus ja sen tarkkai-

1. Lasse Lehtinen *Aatosta, jaloa ja albaista mieltä. Urho Kekkosen ja SDP:n subteet 1944–1981*. WSOY 2002. 720 s.

lu tekevät minusta nk. osallistujahavainnoitsijan. Kokemuksista on mielestäni erityistä apua, kun eri lähteille ruvetaan antamaan merkityksiä. Oman osallistumiseni ansiosta luulen ymmärtäväni erilaisia motiiveja keskimääräistä tutkijaa paremmin.

Lehtisen ”osallistujahavainnoitsijan” metodista voi todeta: tuttu menetelmä mutta väärä tieteenala! Vaikka menetelmä toimii hyvin käyttäytymistieteissä ja sosiologiassa, historiatieteessä jäljet lähinnä pelottavat. Siksi onnettomia ovat sen tähänastiset sovellutukset historian puolella.

Lehtisen eduksi on todettava, ettei hän väitäkään osallistujahavainnoitsijan menetelmänsä korvaavan lähteitä tai lähdekritiikkiä kuten menetelmän soveltajilla yleensä on tapana väittää. Lehtisen mukaan metodi auttaa häntä politiikan tekijöiden julki-lausumattomien motiivien jäljittämässä ja analysoimisessa. Tässäkin rajatussa muodossa menetelmään sisältyy ilmiselviä ongelmia: jos/kun poliitikko-Lehtinen on politiikassa kokenut juonitteluja, on vaarana, että tutkija-Lehtinen näkee juonia kaikkialla. Lehtisen analyysissä agentit ja juonet ovatkin merkittävässä osassa.

Lehtinen tuo voimakkaasti esiin myös ihmiskuvansa. Se toimii jopa eräänlaisena teoreettisena viitekehystenä: politiikassa ovat ratkaisevia tavoitteet ja henkilösuhteet. Ideologiset tavoitteet keksitään selityksiksi jälkikäteen. Tästä näkökulmasta Lehtisen teksti muotoutuu korostetun valtapoliittiseksi ja machiavellistiseksi. Sdp:n eri osapuolten, kuten myös Kekkosen yhteiskunnalliset tavoitteet ja aatteelliset painotukset rajautuvat ulkopuolelle. Vuosiin 1944–81 mahtuu kuitenkin vaiheita, joissa yhteiskunnalliset näkemykset ovat kiistatta olleet antamassa panoksensa sosiaalidemokraattien ja maalaisliiton/Kekkosen yhteistyölle kuten vastakkainasettelullekin.

Näistä edellytyksistä tekijän lähdeajattelmat tuntuvat lähes uittelulta hänen todeksaan:

Kirjeenvaihto, lehtipolemiikki tai vaikkapa omana aikanaan syntynyt juoru tai anek-

dootti selvittää jälkipolville asiat ja asenteet usein tarkemmin kuin pitkät pöytäkirjat ...

Voikin kysyä, onko tekijän tarkoitus korvata pöytäkirjat ja asiakirjat juoruilla ja anekdooteilla? Ehkäpä osallistujahavainnoitsija-metodi merkityksenantoineen sittenkin mahdollistaa Lehtisen ajattelussa tällaisen? Tosin myönnettäköön, että Lehtisen kommentti näistä lähteistä ei välttämättä perustu juorujen ja anekdoottien paikkansapitävyyteen sinänsä, vaan siihen, että aikanaan tehtiin päätöksiä niidenkin vaikutuksesta, sekä näiden juorujen ja anekdoottien kykyyn tiivistää ilmiöiden ja suhtautumistapojen oleelliset piirteet.

Narraatio ja juoni

Lehtinen on loistava kertoja ja hänen kertomuksensa on mielenkiintoinen: heti jatkosodan päätyttyä Kekkonen hakeutui ensimmäisten joukossa Suomessa olleiden KGB-residenttien suosioon saaden heiltä vastasuorituksena lupauksen poliittisesta tuesta. Suhteet Tanneriin katkesivat sotasyyllisyyskysymyksen yhteydessä.

Kilpailtaessa poliittisesta vallasta vanhenevan Paasikiven alaisuudessa varteenotettavia vastapelureita Kekkoselle olivat vain Sdp:n nuoret asevelisocialistit, jotka olivat saaneet puoluekoneiston haltuunsa. Heidän johdollaan pantiin sulku kommunistien pyrkimyksille ensimmäisen kerran vuonna 1948. Kekkosesta ja porvareista ei siihen olisi ollut. Asevelisocialistit myös lykkäsivät Lehtisen mukaan suomettumista kahdellakymmenellä vuodella. Lehtisen sankareita ovatkin Unto Varjonen, Väinö Leskinen ja Penna Tervo.

Kekkosen voitettua vuonna 1956 äärimmäisen täpärästi presidentinvaalit alkoi asevelisocialistien rintama rakoilla. Aseveljet ja toverit kääntyivät yksi toisensa jälkeen Kekkosen taakse, viimeisenä Väinö Leskinen. Kunniansa – siten kuin Lehtisen tekstissä termin merkitys näyttäytyy – säilyttivät vain vanhan polven Väinö Tanner ja varhain kuollut Unto Varjonen.

Sdp:n hajaannuksessa Lehtinen näkee – päinvastoin kuin Juhani Suomi – Kekkosella aktiivisen hajottajan roolin. Murtaessaan

asevelisocialistien rintaman ja laajemminkin suomalaisten vastustusta Kekkosella oli käytössään ehdoton ase: Kremlin lupa liioitella idän uhkaa.

Lehtisen tulkinnassa Kekkosen rooli yöpakkasissa ja noottikriisissä muodostuu kuitenkin armollisemmaksi kuin esimerkiksi Hannu Rautkallion tulkinnoissa. Lehtinen tulee tavallaan antaneeksi uuden kokonaistulkinnan Kekkos-galleriaan. Siinä missä Rautkallion Kekkosen suhteessa Neuvostoliittoon on ”primus motor”, Lehtisen Kekkosen sallii asioiden tapahtua. Lehtinen esiteleekin Kekkosen lähinnä sielunsa myyneenä Faustina tai suorastaan panttivankina.

Kekkoselle itselleenkin asia valkeni Lehtisen mukaan vasta yöpakkasissa 1958:

Kekkonen oli maalannut itsensä nurkkaan, josta ulospääsy oli kaikkien seuraavien vuosien ponnistus. Toisin kuin Paasikivi, Kekkonen oli jättänyt käyttämättä perustuslailliseen jarrutukseen ja parlamentaariseen menoon perustuvat passiivisen vastarinnan keinot. Miksi? Kekkonen joutui käyttämään loppuelämänsä sen selittämiseen, että kansallisen liikkumavaran supistuminen oli itse asiassa ”menestys” ja antoi Suomelle liikkumavaraa länteen päin.

Vuoden 1966 vaalivoiton jälkeen Sdp nousi Rafael Paasion johdolla hallituksen pääpuolueeksi. Paasio pystyi Lehtisen mukaan säilyttämään osan Sdp:n itsenäisyydestä viidessä puolueen Kekkosen taakse.

K.-A. Fagerholm, Rafael Paasio ja Mauno Koivisto säilyttivät Lehtisen mukaan itsenäisyytensä Kekkosen suhteen ja saattoivat jopa haastaa hänet. Vuonna 1969 puoluesihteeriksi tullut Kalevi Sorsa edustaa Lehtiselle Sdp:n ehdotonta antautumista.

Sdp:n varhainen Kekkos-vastaisuus ei Lehtisen tulkinnan mukaan ollut johtanut siihen, mihin sen arvostelijoiden mukaan olisi pitänyt johtaa – Neuvostoliiton voimakkaaseen puuttumiseen Suomen sisäisiin asioihin. Sen sijaan Neuvostoliiton vaikutusvalta Suomessa kasvoi nimenomaan 1970-luvulla Sorsan myötä ja sen jälkeen, kun Sdp oli taipunut Kekkosen ja Neuvostoliiton

edessä. Vastalahjaksi puolue sai vaikutusvaltaa ja siitä kasvoi valtionhoitajapuolue.

Lehtinen turvautuu usein kontrafaktuaalisiin väitteisiin, joita ei voida todistaa sen enempää tosiksi kuin epätosiksi. Eräissä tapauksissa jossittelu saattaa auttaa ymmärtämään toteutunutta ratkaisua. Se saattaa myös tarjota pohjaa tulevan tutkimuksen kysymyksenasettelulle ja näkökulman valinnalle. Jossittelulla on oma merkityksensä kunhan se ei mene liian pitkälle. Kieltää sitä ei voi kokonaan, kuten esimerkiksi Lasse Kangas vaati puheenvuorossaan.

Rajauksen ja lähteiden ongelma

Lehtisen käsittelemä ajanjakso – vuodet 1944–81 – on väitöskirjaksi poikkeuksellisen pitkä. Katkaisukohtia, kuten vuosi 1968, jolloin Sdp taipui asettumaan Kekkosen taakse presidentinvaaleissa, olisi ollut helposti löydettävissä. Periaatteessa en kuitenkaan näe ongelmaa ajan pituudessa, päinvastoin. Suomen poliittisessa historiassa kaivataan pitkittäisleikkauksia. Aivan liian usein tekniset rajaukset ovat johtaneet lyhyisiin poikkittäisleikkauksiin, jotka kärsivät narraation ja selitysten lyhydestä. Juuri aika ja kokemukset antavat selittävyttä Kekkosen ja Sdp:n suhteelle.

Lehtinen katsoo Sdp:n ja Kekkosen suhteen sisältävän jokseenkin kaiken mahdollisen. Rajaus tai pikemminkin rajaamattomuus on tältäkin osin kuitenkin onnistunut. Rajaaminen esimerkiksi vain ulkopoliittikaan, talouspolitiikkaan tai hallituspolitiikkaan olisi epäilemättä ollut vaikeaa ja vienyt huonompaan lopputulokseen. Taistellessa poliittisesta vallasta on useimmiten mahdotonta löytää edes sitä kuuluisaa ”veiteen pürrettyä viivaa” asioiden välillä.

Ongelmaksi nousee, että poikkeuksellisen *pitkä aikaväli* ja ”suhteiden” *laaja rajaus* vaativat rajauksen tekemistä kautta koko tutkimuksen. Kirjoittajan olisi koko ajan heilutettava rajauskirvestä.

Rajauskirveen jatkuva heiluttaminen ei kuitenkaan näytä soveltuvan Lehtisen savolaiselle kertojan- ja tutkijanprofiilille. Käytännössä mukaan tulee kokonaisuuksia ja teemoja, jotka on historiankirjoituksessa jo

selvitetty – jopa Kekkonen ja Sdp:n suhteen kannalta – ja joiden kohdalla pelkkä viittaus olisi riittänyt. Välillä tuntuukin, että Lehtisen aiheena on ”Suomen poliittinen historia 1950-luvulta 1980-luvulle”. Läpi tuntee tekijän oma löytämisen ja oppimisen prosessi. Viittausten varaan soveltuviin osien vastapainona tekijä ei erota niitä teemoja ja kokonaisuuksia, joita ei olisi tullut rakentaa olemassa olevan kirjallisuuden varaan, vaan olisi tullut ehdottomasti hakeutua arkistoihin ja alkuperäislähteisiin.

Lehtisen ote säilyy tasaisena 1960-luvun loppupuolelle. Sen jälkeen perustutkimus vähenee ja kun 70-luvulla alkuperäisaineistokin jää asiakirjojen salassapitosääntöjen jalkoihin, Lehtisen ote ohenee. Ainoaksi varteenotettavaksi lähteeksi muodostuu – ironista kyllä – Juhani Suomi. Lehtisen teos onkin lähdekriittisesti mielenkiintoinen siksi, että harvoin tekijä joutuu siinä määrin nojaamaan toiseen tutkijaan, samalla kun hän kirjoittaa tälle lähes 180 astetta vastakaista tulkintaa.

Lähteisiin ja niiden käyttöön kytkeytyvät työn suurimmat ongelmat. Pitkä aikaväli on pakottanut tekijän turvautumaan suuressa määrin tutkimuskirjallisuuteen. Alkuperäisaineisto on eräiden keskeisten lähderyhmien osalta laiminlyöty. Näyttävien esimerkki tästä on maalaisliitto/keskustapuolueen pöytäkirjojen puuttuminen lähdeluettelosta. Kuitenkin ongelmanasettelussaan tekijä toteaa peilaavansa suomalaista yhteiskuntaa ”kahteen puolueeseen, sosialidemokraatteihin ja maalaisliittoon”.

Toimiiko systeemi?

Hätäisimmät kriitikot ovat soittaneet hälytyskelloja jo koko väitöskirjojen arvioinnin suhteen. Juhani Suomi katsoo Lehtisen väitöskirjan hyväksymisen olevan vääryys vuosikausia uutterasti ahertavia tutkijoita kohtaan. Lasse Kangas vaatii professorien konklaavia kokoon ja minimivaatimuksista sopimista. Samoin Roos katsoo, ettei nykyinen systeemi toimi. Huolestumisen motiiveina on mainittu nimenomaan tulosjohtamiseen liittyvä raha.

Voin vastata vain omasta, vastaväittäjän näkökulmastani: tuskin mikään voi vähem-

män kiinnostaa kuin Oulun yliopiston talous. Mikään tai kukaan ei myöskään voi painostaa minua hyväksymään väitöskirjaa, jota en pidä hyväksymisen arvoisena. Tunnen myös painatuslupaa suositelleen professori Vesa Vareksen vuosien takaa. Itsenäisempää ja itsepäisempää miestä saa hakea. Toinen esitarkastaja Hannu Soikkanen on puolestaan Sdp:n historian parhaita, jos ei paras asiantuntija.

Huolestuneiden puheenvuorojen takana saattaakin olla aistittavissa halu estää epämiellyttävän tulkinnan esittäminen. Tähän viittaa arvostelijoiden uskollinen jakautuminen puoluepoliittisia linjoja pitkin. Jos niin on miltä näyttää, voin vain siteerata vapaasti Voltairea: niiltä osin kuin olin vastaväittäjänä eri mieltä väittelijän kanssa, olen valmis kuolemaan hänen oikeutensa puolesta väittää niin kuin väittää. Vaatimuksena voi olla vain lähteiden oikea käyttö ja perustelujen loogisuus.

Väitöskirjaa hyväksymässä on paitsi ohjaava professori myös kaksi esitarkastajaa – useimmiten eri yliopistoista. Vasta tämän jälkeen tulee vastaväittäjä. Usein heitäkin on kaksi, yleensä eri yliopistoista ja monesti jopa ulkomailta. Lehtisen tapauksessa tekstiä lukivat neljän eri yliopiston professorit – varmasti konklaavia kerrakseen. Lopullinen päätös kuuluu tiedekuntaneuvostolle, jossa on edustettuna paitsi ko. tieteenala myös lähitieteet.

Väitöstilaisuudessa suorastaan pyydetään ylimääräisiä vastaväittäjiä astumaan esiin ja tuomaan julki argumenttinsa. Väitöskirja on julkinen ja jokainen sen käsittelyyn osallistuva on mukana prosessissa omalla nimellään ja maineellaan. Kun vertaa väitösprosessia moniin muihin yhteiskunnan päätöksentekoprosesseihin – esimerkiksi virkänimityksiin tai palkitsemisiin – on väitöskirjan hyväksyminen sittenkin korostetusti objektiivisuutta painottavaa.

Kun Lehtinen toimitti minulle käsikirjoituksen luettavaksi, muistan kommentoineeni sitä lyhyesti ja ennustaneeni melkoista ryöpytystä. Vastakeinoina ehdotin sanontojen ja johtopäätösten maltillistamista ja alkuperäislähteille menemistä. Ensimmäisen neuvon Lehtinen laiminlöi totaalisesti – lie-

nee ollut savolaisverbaalikolle henkisesti liian vaikeaa – ja jälkimmäisessäkin hän olisi voinut tehdä paljon enemmän.

Kyse ei kuitenkaan ole vuoden historia-teoksen valinnasta, vaan väitöskirjan kriteerien täyttämistä, missä Lehtinen onnistuu. Arvosana-asteikko on laaja ja toimii erinomaisesti.

Eräs keskustelun teemoista ja vaatimuksista oli, että yliopistollinen systeemi ei toimi koska julkkikset pääsevät muita helpommin. Tuskinpa ainakaan Lehtisen tarvitsee näin kokea käsittelyn jälkeen, pikemminkin päinvastoin. Harva on läpikäynyt Lehtisen saamaa akateemista ja julkista myllytystä. Sitä paitsi olen lukenut monia huonompiakin väitöskirjoja. Niistä vain ei ole puhuttu, koska tekijä ei ole julkkis eikä aihe poliittisesti yhtä arkaluontoinen.

Keskustelua tapaus Lehtisestä on nyt käyty kuukausi ja se tulee varmasti jatkumaan. Kokonaisuutena keskustelu on suomalaisen historian tutkimuksen kannalta tärkeä ja muodostaa jo itsessään mielenkiintoisen tutkimuskohteen. Vallankäytön kriittinen tutkimus on ja tuleeekin olla poliittisen historian keskiössä. Se, että konjunktuurit heittelevät tulkintoja ja tutkijoita vallan suhteen kamarista toiseen tekee asian mielenkiintoiseksi.

Postscriptum. Tämän puheenvuoron jälkeen keskustelu on edelleen jatkunut. Prof. Tauno Tiusanen on esittänyt erittäin myönteisen arvion Seurassa ja ulkoministeri Erkki Tuomioja on esittänyt Suomen Kuvalehdessä laajan, analyttisen katsauksen Lehtisen väitöskirjasta. ■